

חלק א - הבנה והבאה

אוריינות

אוריינות לשונית

אוריינות היא היכולת לזהות, להבין, להביע, ליצור ולפרש מושגים, רגשות, עובדות ודעות, הן בעל פה והן בכתב, אגב שימוש בחומרים חזותיים, קוליים ודיגיטליים בתחומי דעת ובהקשרים מגוונים. היא מרמזת על היכולת לתקשר עם אחרים ביעילות, בצורה הולמת וביצירתיות. אוריינות לשונית כוללת מיומנויות של קריאה, כתיבה, הבנה נכונה של מידע כתוב וניסוח וביטוי דברים בעל פה בצורה משכנעת המתאימה להקשר (European Union, 2019). בשנים האחרונות ניכר הצורך להרחיב את הגדרת האוריינות הלשונית, ובפרט את אוריינות הקריאה, והשתלבו בה היבטים של קריאת טקסטים דיגיטליים ושל תהליכים מטא-קוגניטיביים (משרד החינוך, 2020). שליטתם של הלומדים במיומנויות אורייניות אינה מתפתחת באופן ספונטני אלא כרוכה בתהליכי הוראה מפורשת ובפיגומים (Dignath & Veenman, 2021). אוריינות לשונית היא ראשונה במעלה בתרומתה להישגים לימודיים ולהשתלבות מיטבית של התלמידים בחיים הבוגרים. תלמידים המתקשים במיומנויות אורייניות מציגים הישגים אקדמיים נמוכים, תחושת מסוגלות נמוכה וציפיות נמוכות להתקדמות (לוי והרפז, 2022).

ספר הלימוד "כללי המשחק העברי" חושף אתכם התלמידים לטקסטים מסוגים שונים תוך היכרות עם מגוון רחב של סוגות בתחומי דעת שונים: טקסט עיוני, טקסט לימודי רציף, טקסט טיעון, טקסט היצגי וטקסט בלתי רציף. הטקסטים מאופיינים באוצר מילים עשיר, במשלב בינוני וגבוה, בגיוון תחבירי ובשימוש באמצעים רטוריים.

המשימות הנלוות לטקסטים מציבות דרישות קוגניטיביות, ובהן איתור מידע, הפקת מידע ממקורות לא טקסטואליים, מיזוג מידע, הסקת מידע, הוכחת טענה על בסיס הכתוב, הבעת עמדה, השוואה ועוד. משימות הכתיבה מגוונות ודורשות מהתלמידים, למשל, תשובה קצרה במילה או במשפט, טיעון קצר, הסבר או הערכה אישית.

לוי, צ' והרפז, ד' (2022). השפה המשותפת היא סוג של מסגרת שגם המורה וגם התלמיד יודע למה לצפות - על שינוי פדגוגי-ארגוני בבית הספר התיכון. חלקת לשון, 54, 156 - 182.

משרד החינוך (2020). ממצאי קבוצת החשיבה בנושא: למידה מקוונת - היבטים פדגוגיים. לשכת המדען הראשי.

Dignath, C., & Veenman, M. V. (2021). The role of direct strategy instruction and indirect activation of self-regulated learning-Evidence from classroom observation studies. *Educational Psychology Review*, 33(2), 489-533. European Union (2019). Key Competences for Lifelong Learning. http://www.fi.uu.nl/publicaties/literatuur/2018_eu_key_competencies_III.en.pdf.

אוריינות קריאה

הקריאה נתפסת כיום כמערך מתרחב של ידע, כישורים ואסטרטגיות, שהילדים בונים לאורך החיים בהקשרים שונים באמצעות אינטראקציה עם חבריהם ועם הקהילה כולה. אוריינות הקריאה היא יכולתו של הפרט להבין טקסטים, להשתמש בהם, להעריך ולבקר אותם ולעסוק בהם כדי להשיג את מטרותיו, לפתח את הידע שלו, לממש את הפוטנציאל הגלום בו ולהיות חלק מהחברה¹.

אוריינות קריאה כוללת מגוון נרחב של כשירויות קוגניטיביות ולשוניות, מפענח בסיסי של מילים, חוקי דקדוק ומבנים לשוניים וטקסטואליים גדולים יותר שאותם יש להכיר לצורך הבנת הטקסט, ועד ליצירת שילוב בין משמעות הטקסט ובין הידע שיש לאדם הקורא על העולם. היא כוללת גם כשירויות מטא-קוגניטיביות; המודעות למגוון האסטרטגיות שאפשר לנקוט בעת עיבודו של טקסט והיכולת להוציאן אל הפועל. כשירויות מטא-קוגניטיביות מופעלות כאשר הקוראים חושבים על פעילות קריאתם, מפקחים עליה ומכוונים אותה לשם השגת מטרה ספציפית.

השאלה כטקסט

גופן השאלה

לפני קריאת הטקסט השלם, רצוי שתקראו את שאלות ההבנה הנלוות לטקסט, תתייחסו אליהן כאל טקסט ותפיקו מהן מידע. המידע שתאספו יסייע לכם במהלך קריאת הטקסט וכתובת התשובות.

עשו זאת בשלבים:

- ✓ קראו את השאלה על כל סעיפיה.
- ✓ שאלו איזה מידע/תוכן אפשר להפיק מהשאלה; מה אפשר ללמוד ממנה.

דרישות השאלה

- ✓ שאלו מה למעשה נשאלתם ומה עליכם למצוא כדי לענות על השאלה.
 - לשם כך יש להבין את רכיבי השאלה:
 - סמנו את מילות ההוראה (צורת הציווי) ואת מילות השאלה.
 - ציינו למה מתייחסת כל מילת הוראה/שאלה.
- ✓ שאלו מה עליכם לעשות כדי לענות על השאלה ומה יהיה מבנה התשובה המיטבית.
 - לפניכם שתי טבלאות המפרטות את משמעות מילות השאלה ומילות ההוראה. תוכלו להיעזר בהן בתהליך הבדיקה של דרישות השאלה.

1 מחקר פיזה 2022 – אוריינות במתמטיקה, במדעים ובהקראה: תמונת מצב תלמידים בני 15.

מילות השאלה

מילת השאלה	תוכן התשובה
מי, מה	התייחסות לנושא שעליו מדובר
מאין, איפה, היכן, לאן	התייחסות למקום, לכיוון
מתי	התייחסות לזמן
למה, מדוע, מאיזו סיבה	התייחסות לגורם ולסיבה
לשם מה, לאיזו מטרה	התייחסות לתכלית, למטרה
איך, כיצד, באיזה אופן	התייחסות לדרך, לשיטה ולאופן
כמה, באיזו מידה	התייחסות לכמות

צורות ציווי (=מילות הוראה)

צורות הציווי	משמעות
בססו	יש להביא הוכחות, ציטוטים לטענה, לקביעה, לתופעה, לבעיה וכו'.
דונו	יש להציג בהרחבה את הטענה, את הקביעה, את התופעה, את הבעיה וכו' מכמה נקודות מבט, ובכלל זה יתרונות וחסרונות, תחומים שונים (כלכלי, חברתי או תרבותי) ועוד.
הגדירו	יש לכתוב את משמעות המילה, המושג, הצירוף.
הדגימו	יש להביא דוגמות לטענה, לקביעה, לתופעה, לבעיה וכו' (מומלץ להביא דוגמאות מגוונות מתחומים שונים).
הוכיחו	יש להביא הוכחות/ראיות רלוונטיות מן הטקסט כדי לאשר טענה, קביעה.
הסבירו	יש לפרש את הכתוב במילים אחרות, כך שיהיה מובן וברור.
העריכו	יש להביע דעה על תופעה, על דרך הפעולה ועוד.
הציגו	יש לערוך היכרות עם הבעיה, עם התופעה, עם הטענה, עם הקביעה וכו' (לכתוב עליה בהרחבה).
השוו	יש לבחון את הדומה ואת השונה בין שני דברים או יותר שלהם מכנה משותף על סמך קריטריונים.
חוו דעתכם	יש לכתוב את דעתכם על טענה, על קביעה, על החלטה, על המלצה וכו'.
מיינו	יש לחלק את הנתונים לקבוצות על סמך מכנה משותף ביניהן.
מנו	יש לכתוב (לקבוע) את העובדות, הגורמים וכו' (על פי דרישות המשימה).
נמקו	יש להביא נימוקים, סיבות לטענה, לקביעה, לבעיה וכו'.
נתחו	יש לחקור ולברר נושא, טענה, בעיה, תופעה וכו' על כל חלקיהם.
פרטו	יש לכתוב את כל הפרטים הקשורים בתופעה, בבעיה, בטענה וכו'.
ציינו	יש להתייחס לכל הדברים מבלי לפרט אותם.
תארו	יש לכתוב בהרחבה את פרטי הבעיה, התופעה, הטענה, הקביעה וכו'.

כג'אג הגלשה

כעת, לאחר בדיקת תוכן השאלה ודרישות השאלה, אתם יכולים לתכנן את כתיבת התשובה. התשובה מתמקדת בדרישה העיקרית של השאלה וכוללת משפט אחד שלם לפחות. על מנת לנסח תשובה רחבה יש לדלות את המידע מהטקסט הנתון, לסכם אותו, לעבד אותו ולנסח אותו כתשובה הממוקדת בשאלה. בתשובה טובה ישנם שלושה היבטים: **תוכן** (מתוך השאלה ומתוך הטקסטים), **מבנה** (לכידות וקישוריות) ו**דיוק לשוני** (במין, במספר וביידוע ובניסוח תקין והולם).

לכידות = קוהרנטיות

טקסט לכיד הוא טקסט שכל חלקיו, כל הרעיונות שבו, קשורים בנושא המרכזי הנדון בו. הלכידות תורמת ל"זרימה טובה" בין הרעיונות והמעברים שביניהם. טקסט שבו הנושא המרכזי מוחלף בנושא אחר ללא סיבה ברורה אינו לכיד ועל כן אינו תקין.

קישוריות

[1] מילות קישור וקשרים לוגיים

תפקידן של מילות הקישור הוא לחבר בין מילים, בין משפטים ובין פסקאות (מילות קישור יכולה לפתוח משפט כשהיא מקשרת בינו לבין המשפטים שהופיעו לפניו) וליצור רצף טקסטואלי נושא משמעות, קריא, תקין ובהיר מבחינה לוגית. במילים אחרות, מילות הקישור הופכות טקסט המורכב מרצף מקרי של משפטים לטקסט עם משמעות. נהוג להבחין בין שני סוגים של מילות קישור: מילות קישור מאחות ומילות קישור משעבדות. מילות קישור מאחות מחברות בין איברים במשפט מחובר, ואילו מילות קישור משעבדות מופיעות בראש פסוקיות במשפט מורכב. המונח קשרים מקובל בחקר השיח ומציין תפקיד ולא חלק דיבור: "בעברית הקשרים משתייכים לכמה חלקי דיבור: תוארי פועל ('ו' [ו] כן'), מילות קישור ('כאשר'), מילת יחס + כינוי רמז ('עם זאת'); מילת יחס + שם עצם + כינוי זיקה ('ברגע ש')".²

2 רות בורשטיין, סוגיות בהוראת התחביר, אגרת מידע נ', תשס"ג.

כל מילת קישור מבטאת קשר לוגי מסוים, אך קשר לוגי גם יכול להתפרש מעצם המידע העולה מהמשפט ומההיגיון שבו, וכן מההקשר ולא רק מעצם הופעת מילת הקישור. לדוגמה, ו"ו החיבור יכולה לעיתים לציין הוספה (תפוח ואגס), אך היא גם יכולה לציין קשרים לוגיים אחרים, כגון סיבה ותוצאה: הגשם שטף את הרחובות, והכבישים חלקים.

הקשרים הלוגיים, ובהם מילות הקישור, מסייעים בהבנת הקשרים בטקסט ומעניקים לו משמעות. כאשר בבית הספר קוראים טקסט המלווה במשימות, מומלץ לסמן את הקשרים הלוגיים המשמעותיים שבו, כיוון שהם יכולים לעזור בהבנתו. הקשרים הלוגיים הכוללים את מילות הקישור הם התמרורים שלנו.

הקוראים צריכים להבין את משמעות המשפטים ולפענח באופן לוגי את מהות הקשר ואת הדוגמאות הממחישות את הרעיון. הם אינם יכולים להסתפק בקביעה טכנית ושרירותית. לדוגמה: "לְבַעֲלֵי חַיִּים שׁוֹנִים יֵשׁ סוּגֵי צֶמֶר שׁוֹנִים. יֵשׁ צֶמֶר גַּם מְאֹד וְדוֹקְרָנִי, וְיֵשׁ צֶמֶר רָךְ וְעֵדִין. לְכַבְּשִׁים, לְמִשְׁלָה, יֵשׁ צֶמֶר רָךְ מְאֹד".

במשפט שלפניכם וי"ו החיבור מופיעה שלוש פעמים:

- גַּם מְאֹד וְדוֹקְרָנִי: קשר לוגי של הוספה.
 - רָךְ וְעֵדִין: קשר לוגי של הוספה.
 - יֵשׁ צֶמֶר גַּם מְאֹד וְדוֹקְרָנִי, וְיֵשׁ צֶמֶר רָךְ וְעֵדִין: קשר לוגי של השוואה.
- לפניכם טבלה, ובה מצוין סוג הקשר הלוגי שהקשרים הלוגיים מביעים בדרך כלל.

	המטרה	סוג הקשר הלוגי	קשרים לוגיים
1.	להוסיף	הוספה	ו, גם, אף, כמו כן, נוסף על כך, זאת ועוד, יתר על כן.
2.	להציג סיבה ותוצאה	סיבה ותוצאה	בגלל, מפאת, הודות ל, בעטיו של, מחמת, בגין, כי, מפני ש..., כיוון ש..., היות ש..., מאחר ש..., משום ש..., הואיל ו..., לפיכך, לכן, על כן, עקב כך
4.	להציג מטרה	תכלית/מטרה	כדי ש..., על מנת, למען, בשביל
5.	לציין מתי התרחשו האירועים	זמן	כש, כאשר, עד ש..., לפי ש..., לאחר ש..., ברגע ש..., בזמן ש..., לאחר מכן, אחרי כן, לפני כן, קודם לכן
6.	להשוות	השוואה	כפי ש..., כשם ש..., ואילו, בדומה ל...
7.	להציג ניגוד	ניגוד	אבל, אולם, אך, אלא, בניגוד ל..., ברם
8.	להציג עניין המנוגד לצפוי	ויתור (בניגוד למצופה)	אף על פי ש..., אף ש..., על אף ש..., אפילו, גם אם, למרות, על אף, חרף, אף על פי כן
9.	להציג מספר אפשרויות	ברירה	או
10	להבהיר ולהסביר	הבהרה	כלומר, זאת אומרת, דהיינו, למשל, במילים אחרות, לדוגמה

תרגיל

קראו את השאלות שלפניכם וקבעו:

- מהו הקשר הלוגי הנדרש בתשובה לשאלה?
 - מהן מילות הקישור שבהן אפשר להשתמש בתשובה לשאלה?
1. תלמידים רבים מתנדבים בזמנם הפנוי בארגונים חברתיים מגוונים. מה יכולה להיות הסיבה לבחירתם בפעילות התנדבותית? נמקו את דבריכם.
 2. לשם מה שר החינוך מציג בנאומו נתונים של מחקרים חדשים בתחום הבינה המלאכותית?
 3. לפניכם שני קטעים. איזה מן הקטעים משקף את דעתו של כותב מאמר 2 בנוגע להתנהלות כלכלית מחושבת ויעילה?
 4. במאמר שקראתם הכותב מציג את עמדתו בנוגע לשימוש בכלים טכנולוגיים בכיתה, הסותרת את התפיסה המוצגת בפסקה ב. הסבירו את הסתירה.
 5. כותב המאמר מציג שני מאפיינים עיקריים לאקטיביזם חברתי. ציינו אותם.
 6. בפסקה האחרונה הכותבת משווה את השימוש בבינה מלאכותית לתרגיל אקרובטיקה. הסבירו את הדמיון בין השניים.
 7. כותבת מאמר 3 מזהירה מפני סכנה לחברה אם לא יתקיים מסלול לימודים מקצועי. מדוע הכותבת מזהירה את הציבור?
 8. על פי המאמרים שקראתם, הסבירו מהי הנדסת אקלים ומהי מטרתה.
 9. במאמר מובאות כמה הצעות לקירור כדור הארץ. אחת מהן מנוגדת לתפיסה המקובלת בנוגע לשמירה על הסביבה. הסבירו ניגוד זה.
 10. כותב המאמר אינו מתנגד לחלוטין לטיעוני האחרים אלא מקבל אותם במידה מסוימת. הסבירו מדוע.

[2] אזכורים

אזכורים הם מילים המתייחסות לאדם, לחפץ, למושג או למצב שהוזכרו קודם לכן או שיוזכרו בהמשך, לא תמיד תוך ציון שמם המפורש, כדי להימנע מחזרות רבות על אותה המילה בטקסט. באמצעות האזכורים הקוראים יכולים לעקוב אחרי הרצף הלוגי בטקסט.

- חזרה על מילה זהה:
דורית סימנה לי בעיניים, ידעתי ש**דורית** רוצה לשמוע סיפור מצחיק.
- חזרה באמצעות מילה נרדפת:
דורית סימנה לי בעיניים, ידעתי ש**חברתי הטובה** רוצה לשמוע סיפור מצחיק.
- חזרה באמצעות מילה מכלילה:
דורית סימנה לי בעיניים, ידעתי ש**הילדה** רוצה לשמוע סיפור מצחיק.
- חזרה באמצעות מילה מצמצמת:
דורית סימנה לי בעיניים, ידעתי ש**אחת מחברותיי** רוצה לשמוע סיפור מצחיק.
- חזרה באמצעות כינוי גוף:
דורית סימנה לי בעיניים, ידעתי ש**היא** רוצה לשמוע סיפור מצחיק.
- חזרה באמצעות כינוי מושא:
דורית סימנה לי בעיניים, ראיתי**ה** והבנתי שהיא רוצה לשמוע סיפור מצחיק.
- חזרה באמצעות כינוי קניין:
דורית סימנה לי בעיניה, ידעתי שהיא רוצה לשמוע סיפור מצחיק.
- חזרה באמצעות ה"א הידיעה ומילה מכלילה:
דורית סימנה לי בעיניים, ידעתי ש**הנערה** רוצה לשמוע סיפור מצחיק.
- חזרה באמצעות כינוי רומז:
דורית סימנה לי בעיניים, ו**אלה** ירוקות ויפות במיוחד.

[3] מקדמי ארגון

מקדמי ארגון הם כלי נוסף ליצירת קישוריות בטקסט. באמצעות מקדמי הארגון הכותב מצהיר על כוונותיו בכתובתו או על מבנה מאמרו.

דוגמאות:

עד כאן דנו ב..., ועכשיו נעבור ל..., ראשית..., שנית..., והחשוב מכול..., לדוגמה..., להלן הגורמים העיקריים ל..., מטרת המאמר היא..., הטענה היא..., לסיום..., לסיכום..., חשוב להדגיש..., ראוי לציין ש..., מעניין במיוחד...

קראו את הטקסט שלפניכם וענו על השאלות שאחריו.

הכי בוזדים: הכירו את דור ה-Z

מעובד מתוך מאמרו של רפי ברבירו, אוקטובר 2014, אתר המרשתת Ynet

<https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4575812,00.html>

דור ה-Z הוא דור "הילידים הדיגיטליים". עבורנו ההורים, דור ה-Y, טלפון החוגה הוא עדיין זיכרון ילדות מתוק, ואילו עבור הילדים שלנו מדובר במוצג מוזיאוני. ההורים שלנו, דור ה-X, אף זוכרים את ההמתנה הארוכה למכתב בדואר, אך עם התפתחות הטכנולוגיה הפכה הסבלנות למצרך נדיר. ילדי דור ה-Z נולדו מאמצע שנות ה-90 ועד תום העשור הראשון של שנות האלפיים. הם דור "מחובר", המחפש תשובות מיידיות וסיפוקים כאן ועכשיו.

נהוג לחשוב שדור הרשתות החברתיות ויתר לחלוטין על הפרטיות שלו, אך כאשר מבררים זאת עם בני הנוער על כך, מבינים שלא כך המצב. בסקר שנערך בקרב בני נוער בגילי 14-18 לקראת כנס שיווק העידו 76% מהם כי הגנה על פרטיותם ברשת חשובה עד חשובה מאוד. 49% מהם אף ציינו כי היו מוכנים לשלם עבור יישומון (=אפליקציה) שיעזור להם לשמור על פרטיותם. לדברי הנשאלים, יש להפריד בין "להיות בציבור" לבין "להיות ציבורי": חשוב להם להיראות ברשת, כי זה חלק מהמשחק החברתי, אולם הם עדיין רוצים לבחור מה הם חושפים ובעיקר בפני מי.

בני הנוער של היום מחוברים ביותר זה לזה בדרכים שונות, ואף על פי כן הם נחשבים לדור הבודד ביותר. מדובר ב"דור בהזמנה אישית", כיוון שבחיצות כפתור אפשר להתאים כל דבר לצורכיהם האישיים: מרמת החשיפה של פוסט, קניית בגדים ואוכל בהזמנה אישית ועד תוכניות טלוויזיה ומוזיקה. יש לדור ה-Z רצון עז להיות שונים ומיוחדים וגם לקבל הכרה על כך. מחד, יש להם צורך טבעי להשתייך לקבוצת שווים גדולה, ומאידך, על מנת לממש את הרצון "להיות מיוחד", הם מחפשים ללא הרף אחר הדבר המיוחד ותחומי העניין שהם מחוץ לזרם המקובל.

הערצה איננה נחלתו הבלעדית של דור ה-Z, אולם ניכר שינוי באופי ההערצה ובמושאה. בעוד שבדורות קודמים נערצו בני אדם על סמך כישורים מסוימים, תרבות הריאליטי צימחה דור של סלבריטאים ללא כישורים. ההערצה לסלבריטאים מן השורה באה לידי במידה ניכרת בעניין שמעוררים חייהם הפרטיים: לאילו מסיבות הם הולכים, אילו בגדים הם לובשים ועם מי הם מסתובבים. החיבור לרשת מעודד זאת ומאפשר לסלבריטאים למלא את צורכיהם של המעריצים שלהם. למשל, המעריצות של ג'סטין ביבר בכל העולם יכולות לראות את ה"סלפי" שהוא צילם בעודו במיטה בבוקר. מעבר לתרבות הריאליטי, גם הרשתות החברתיות מצמיחות אנשים "רגילים" למעמד של סלבריטאים, וישנה תחושה שכל אחד יכול להפוך למפורסם בן לילה.

ההתפתחות הטכנולוגית המהירה היא קרקע פורייה גם לשינויים מהירים בתפיסות חברתיות, פוליטיות, כלכליות וסביבתיות. יש המעריכים כי דור ה-Z הוא הדור האחרון שאפשר לחזות את מאפייניו, אולם בעתיד תביא ההאצה הטכנולוגית לשינויים משמעותיים במאפייני בני האדם בפרקי זמן הולכים ומתקצרים.

שאלות

1. ציינו על פי המידע במאמר שני הבדלים בין דור ה-Z לבין הדורות הקודמים לו: דור ה-Y ודור ה-X.

לאחר שקראתם את השאלה:

✓ בדקו איזה תוכן אפשר להפיק מהשאלה – מה אפשר ללמוד ממנה?

המאמר מציג ניגוד או השוואה בין שתי קבוצות גיל: (1) בני דור ה-Z; (2) דור ה-Y ודור ה-X.

✓ בדקו את דרישות המטלה – מה עליכם לעשות כדי לענות על השאלה? מה יהיה מבנה התשובה המיטבית?

מילת ההוראה – ציינו – פירושה שיש להתייחס לכל הדברים מבלי לפרט אותם.

מבנה התשובה – השוואה בין שתי הקבוצות. מילות הקישור: לעומת זאת, ואילו, בניגוד ל..., לעומת.

2. הפסקה השלישית פותחת במשפט: "בני הנוער של היום מחוברים ביותר זה לזה בדרכים שונות, ואף על פי כן הם נחשבים לדור הבודד ביותר". הסבירו מדוע בני דור ה-Z בודדים.

לאחר שקראתם את השאלה:

✓ בדקו איזה תוכן אפשר להפיק מהשאלה – מה אפשר ללמוד ממנה?

מידע על מצבם החברתי של בני דור ה-Z: מצד אחד – מחוברים מאוד לרשתות החברתיות, ומצד אחר – בודדים מאוד.

✓ בדקו את דרישות המטלה – מה עליכם לעשות כדי לענות על השאלה? מה יהיה מבנה התשובה המיטבית?

מילת ההוראה – הסבירו – פירושה שיש לפרש את הכתוב במילים אחרות, כך שיהיה מובן וברור. מבנה התשובה – סיבה ותוצאה. המשפט הראשון יתאר את הסיבה, והמשפט השני יסביר את התוצאה. מילות הקישור: משום ש..., גורם ל...

3. בפסקה הרביעית הכותב משתמש בלשון מטפורית וכותב: "ההערצה איננה נחלתו הבלעדית של

דור ה-Z, אולם ניכר שינוי באופי ההערצה ובמושאייה".

לפניכם שלוש הגדרות לערך המילוני "נחלה":

(1) חלקת אדמה בבעלות אדם, משפחה או עם.

(2) שטח שבעל חיים מסמן אותו ומונע מבני מינו או מבעלי חיים ממינים אחרים להיכנס לתוכו (בלועזית: טריטוריה).

(3) דבר-מה השייך למישהו או למשהו או ייחודי לו.

הסבירו במילים שלכם ובעזרת הגדרות המילון את מטרת הכותב בצירוף "נחלתו הבלעדית"

4. לפניכם משפטים מתוך המאמר. קראו את המשפטים וענו על השאלות שאחריהם.

מגייסים ידע לשוני

- מילות הקישור מחברות בין מילים, משפטים ופסקות והופכות טקסט המורכב מרצף של משפטים העומדים זה לצד זה לטקסט רציף שנושא משמעות.
- כל מילת קישור מבטאת קשר לוגי מסוים, המסייע בהבנת הטקסט; למשל הוספה, ויתור, ניגוד, סיבה ותוצאה.

א. עבור דור ה-Y טלפון החוגה הוא עדיין זיכרון ילדות מתוק, ואילו עבור הילדים שלנו מדובר במוצג מוזיאוני.

- (1) ציינו איזו מילה מבטאת את הקשר הלוגי במשפט.
- (2) המירו את מילת הקישור המבטאת את הקשר הלוגי במילת קישור אחרת.
- (3) ציינו מהו הקשר הלוגי במשפט.

ב. בני הנוער של היום מחוברים ביותר זה לזה בדרכים שונות, ואף על פי כן הם נחשבים לדור הבודד יותר.

- (1) ציינו איזו מילה מבטאת את הקשר הלוגי במשפט.
- (2) המירו את מילת הקישור המבטאת את הקשר הלוגי במילת קישור אחרת.
- (3) ציינו מהו הקשר הלוגי במשפט.

ג. מדובר ב"דור בהזמנה אישית", כיוון שבלחיצת כפתור אפשר להתאים כל דבר לצורכיהם האישיים.

- (1) ציינו איזו מילה מבטאת את הקשר הלוגי במשפט.
- (2) המירו את מילת הקישור המבטאת את הקשר הלוגי במילת קישור אחרת.
- (3) ציינו מהו הקשר הלוגי במשפט.

ד. על מנת לממש את הרצון "להיות מיוחד", הם מחפשים ללא הרף אחר הדבר המיוחד

- (1) ציינו איזו מילה מבטאת את הקשר הלוגי במשפט.
- (2) המירו את מילת הקישור המבטאת את הקשר הלוגי במילת קישור אחרת.
- (3) ציינו מהו הקשר הלוגי במשפט.

ה. יש לדור ה-Z רצון עז להיות שונים ומיוחדים וגם לקבל הכרה על כך.

- (1) ציינו איזו מילה מבטאת את הקשר הלוגי במשפט.
- (2) המירו את מילת הקישור המבטאת את הקשר הלוגי במילת קישור אחרת.
- (3) ציינו מהו הקשר הלוגי במשפט.

קראו את הטקסט שלפניכם וענו על השאלות שאחריו.

העסקת אנשים עם מוגבלויות היא מעשה ארגוני נבון

מעובד מתוך מאמרם של אלכסנדרה לוקש וליאת זנד, דצמבר 2021, אתר המרשתת Ynet

<https://www.ynet.co.il/activism/article/r1m5oj5fk>

"יצר לב האדם טוב מנעוריו", אומר אריק פינטו, מנכ"ל בנק הפועלים לשעבר, שבעצמו מתמודד עם שיתוק ברגליו בגלל מחלת פוליו שבה לקה בילדותו. "דברים לא טובים קורים בגלל חוסר ידיעה, בגלל סטיגמות, בגלל חוסר הבנה. כשאתה מסיר את המסך, אתה מגלה אנשים נפלאים. לכן חשוב להבין שלהעסיק אנשים עם מוגבלויות או בכלל אנשים מתת־ייצוג בחברה, אינו מעשה חסד בהיסח הדעת אלא מעשה ארגוני נבון. כל ארגון ששואב את כוחו מהחברה צריך להחזיר לה, צריך להכיר אותה, ולשם כך הארגון צריך להיות מגוון, ופסיפס העובדים צריך לשקף את הפסיפס החברתי. אנשים עם מוגבלויות צריכים להבין שזה אפשרי, צריך לחלום כי אפשר להגשים. מה שחשוב הוא הנחישות וההתמדה. כך גם משכנעים את הצד השני".

פינטו מודה שהיה בר־מזל. "ארגון זה אנשים, והאנשים שבאתי איתם במגע לא ראו את המוגבלות שלי כלל. אני לא שידרתי והם לא ראו את זה. כשאתה מסתכל על המוגבלות אתה מִצֵּר את האפשרויות, כשאתה מסתכל על היכולות נפתח עולם שלם של אפשרויות. הייתי צריך להוכיח את עצמי ברמה המקצועית, ואת אף אחד לא עניין אם אני הולך לאט או הולך מהר", אומר פינטו ומוסיף ששילוב אנשים עם מוגבלויות מייטיב עם העובד ועם הארגון, כי אנשים עם מוגבלויות הם אנשים עם חוסן, שעברו דברים בחיים. הוא אומר שהם מביאים איתם מוטיבציה ויכולת להפרות את הארגון ולהפוך אותו לערכי יותר.

אביה מזרחי, מנכ"לית רשת המלונות פתאל, מבקשת לבחון את העובד על פי הצלחותיו בלבד. "כחברה חייבים למדוד על בסיס הצלחה", היא אומרת ומספרת שבמחלקות השונות של הרשת עובדים אנשים עם מוגבלויות מכל מיני סוגים. למשל, במכבסה של מלון 'הרודס' בתל אביב כל העובדים חירשים־אילמים. "הבנו שצריך לעשות התאמה ולדאוג שאפשר יהיה לתקשר איתם, ולכן מפקח הקומה שלנו גם הוא חירש־אילם. הם עושים את העבודה בצורה מופלאה כי כל עובד מביא איתו ערך מוסף. כשבוחנים את האנשים על בסיס יכולות בלבד זה מצב מנצח".

"הלקוחות שלנו זה כל עם ישראל ואנחנו צריכים לשקף את כל הקבוצות באוכלוסייה הישראלית", אומרת אסתי כרמל, מנכ"לית שטראוס מים, "אנחנו משתדלים להתאים אותם, קודם כול בגיוס, למקומות שמתאימים להם, למשל לדיגיטל, שעשה פלאים עבורם, מבלי לתת להם הנחה".

"אי אפשר להטיל את כובד האחריות כולה רק על המעסיק", מפתיע ואומר עידן מוטולה, מייסד ועורך אתר 'שוויים'. "יש המון חסמים שקשורים לאנשים עם מוגבלויות, חסמים פסיכולוגיים: האם אני מספיק טוב? האם ישו אותי לאנשים 'רגילים'? האם אעמוד בתחרות? יש בקרב ציבור

הנכים הנחה שאם יצאו לעבוד אז ייקחו להם את קצבת הנכות. צריך להגיד, כמובן, שכל אדם שמקבל קצבה, אם יצא לעבוד תמיד ירוויח יותר מאשר רק את הקצבה. השאלה רק כמה. אפשר גם להבין את חששות המעסיקים: מה יהיה אם זה לא ילך? ואם זה לא ילך ואפטר אדם עם מוגבלות, איך זה ייראה? אבל כשנותנים את ההזדמנות מגלים שיש עם מה לעבוד", הוא אומר.

שאלות

- במאמר מוצג אתגר מרכזי הקשור באנשים עם מוגבלויות או באנשים מתת־ייצוג בחברה.
 - מהי הטענה המרכזית של אריק פינטו ביחס לאתגר זה?
 - כיצד אריק פינטו מציע להתמודד עימו?

לאחר שקראתם את השאלה:

 - ✓ בדקו איזה תוכן אפשר להפיק מהשאלה – מה אפשר ללמוד ממנה?

אריק פינטו מציג אתגר מרכזי הקשור באנשים עם מוגבלויות או באנשים מתת־ייצוג בחברה. הוא מתייחס בעצמו לאתגר זה ומציע דרך להתמודד איתו.

 - ✓ בדקו את דרישות המטלה – מה עליכם לעשות כדי לענות על השאלה? מה יהיה מבנה התשובה המיטבי?

מילת השאלה – מה – פירושה שיש להתייחס לנושא שעליו מדובר: אנשים עם מוגבלויות או אנשים מתת־ייצוג בחברה.

מבנה התשובה:

סעיף א – משפט חיווי המתייחס לנושא.

סעיף ב – מבנה של סיבה ותוצאה. המשפט הראשון יתאר את הסיבה – הטענה המרכזית, והמשפט השני יתאר את התשובה, התגובה לטענה.
- מדוע שילוב אנשים עם מוגבלויות או אנשים מקבוצות מיעוט בחברות ובארגונים חשוב לכלל אזרחי החברה? כתבו שתי סיבות.

לאחר שקראתם את השאלה:

 - ✓ בדקו איזה תוכן אפשר להפיק מהשאלה – מה אפשר ללמוד ממנה?

חשוב לשלב אנשים עם מוגבלויות או אנשים מקבוצות מיעוט בחברות ובארגונים.

 - ✓ בדקו את דרישות המטלה – מה עליכם לעשות כדי לענות על השאלה? מה יהיה מבנה התשובה המיטבי?

מילות ההוראה – כתבו שתי סיבות – פירושן שיש לאתר את המידע בטקסט העוסק בחשיבות השילוב ולציין את שתי הסיבות השונות במבנה של הכללה ופירוט.

3. בפסקה ג שבמאמר מציגה אביה מזרחי, מנכ"לית רשת המלונות פתאל, דוגמה לשילוב. הסבירו כיצד דוגמה זו ממחישה את הטענה המרכזית של אריק פינטו.

לאחר שקראתם את השאלה:

✓ בדקו איזה תוכן אפשר להפיק מהשאלה – מה אפשר ללמוד ממנה?

אביה מזרחי, מנכ"לית רשת המלונות פתאל, מציגה דוגמה לשילוב אנשים עם מוגבלויות או אנשים מקבוצות מיעוט.

✓ בדקו את דרישות המטלה – מה עליכם לעשות כדי לענות על השאלה? מה יהיה מבנה התשובה המיטבי?

מילות ההוראה – הסבירו כיצד – פירושן שיש להסביר באופן מובן וברור באיזו דרך הדוגמה ממחישה את הטענה המרכזית של אריק פינטו.

מבנה התשובה – כמה משפטים מקושרים ולכידים המתארים את הדוגמה ואת הקשר שלה לטענה המרכזית של אריק פינטו.

4. לפניכם ציטוט של סטיבן הוקינג (1942–2018) שחלה בשנת 1963 ב-ALS, מחלה הגורמת במשך הזמן לשיתוק מוחלט, אך איננה פוגעת בפעילות המוח. על אף מחלתו המשיך הוקינג כמעט חמישה עשורים בפעילות מדעית ומחקרית בתחום המתמטיקה והפיזיקה.

אסור לנו להניח להשקפות הצרות של אנשים אחרים להגדיר מי אנחנו

הסבירו את הציטוט של הוקינג בהקשר של נושא המאמר.

לאחר שקראתם את השאלה:

✓ בדקו איזה תוכן אפשר להפיק מהשאלה – מה אפשר ללמוד מהשאלה?

הציטוט של הוקינג מדגיש את העובדה שדברים לא טובים מתרחשים בגלל השקפות עולם צרות, סטיגמות או סטריאוטיפים. אסור לנו להניח להשקפות אלה להגדיר מי אנחנו.

✓ בדקו את דרישות המטלה – מה עליכם לעשות כדי לענות על השאלה? מה יהיה מבנה התשובה המיטבי?

מילות ההוראה – הסבירו – פירושה שיש לפרש את הציטוט של הוקינג בהקשר של נושא המאמר בכמה משפטים מקושרים ולכידים – שילוב של אנשים עם מוגבלויות או של אנשים מתתי־צוג בחברה במקומות עבודה, בחברות ובארגונים.

5. לפניכם משפטים מתוך המאמר. קראו את המשפטים וענו על השאלות שאחריהם.
א. חשוב להבין שלהעסיק אנשים עם מוגבלויות או בכלל אנשים מתת־ייצוג בחברה,

אינו מעשה חסד בהיסח הדעת אלא מעשה ארגוני נבון.

(1) ציינו את המילה או המילים המבטאות את הקשר הלוגי במשפט.

(2) ציינו מהו הקשר הלוגי במשפט.

(3) מה משמעות הצירוף **בהיסח הדעת**, על פי ההקשר במאמר?

העתיקו למחברתכם את התשובה הנכונה.

- מתוך רצון להשפיע - בכוונה

- מבלי לשים לב - מתוך מודעות

ב. הארגון צריך להיות מגוון, ופסיפס העובדים צריך לשקף את הפסיפס החברתי.

(1) ציינו את המילה או המילים המבטאות את הקשר הלוגי במשפט.

(2) ציינו מהו הקשר הלוגי במשפט.

(3) מה היחס בין המילים **מגוון** ו**פסיפס**? העתיקו את התשובה הנכונה.

- יחס של ניגודיות - יחס של נרדפות - יחס של היכללות

ג. הם עושים את העבודה בצורה מופלאה כי כל עובד מביא איתו ערך מוסף.

(1) ציינו איזו מילה מבטאת את הקשר הלוגי במשפט.

(2) המירו את מילת הקישור המבטאת את הקשר הלוגי במילת קישור אחרת.

(3) ציינו מהו הקשר הלוגי במשפט.

(4) מה משמעות הצירוף **ערך מוסף**, על פי ההקשר במאמר?

העתיקו למחברתכם את התשובה הנכונה.

- יתרון - מקצועיות

- התייחסות ערכית - הרגלים חיוביים

6. בפסקה ה מופיעות שלוש שאלות: **האם אני מספיק טוב? האם ישוו אותי לאנשים "רגילים"?**

האם אעמוד בתחרות?

מה תפקידן של שאלות אלה? העתיקו למחברתכם את התשובה הנכונה.

א. לסקרן את הקורא ולגרום לו להמשיך לקרוא.

ב. לשכנע את הקורא שהטענות בפסקה נכונות.

ג. למתוח ביקורת על הטענות המוצגות בפסקה.

ד. להציג טענות מנוגדות לטענה העיקרית שבפסקה.

יכולות ליבה – הבנת הנקרא³

הבנה: היכולת לאתר, להתמצא, לפרש ולמצות את המשמעויות של טקסטים דבורים וכתובים ממדי הבנה: איתור מידע, פרשנות והיסק, הערכה וביקורת.

איתור מידע

שאלות מסוג "איתור מידע" בודקות את ההבנה של תוכן המוצג לנמענים בצורה גלויה ומפורשת: עובדות, נתונים, הסברים ונימוקים, רגשות ורעיונות. השאלה בדרך כלל מכוונת אתכם, התלמידים, לאתר מידע רלוונטי ביחידות קטנות של הטקסט: משפט או פסקה, אבל יכולות להופיע גם שאלות שבהן תידרשו לאתר את המידע ולאסוף אותו מיחידות רחבות יותר, ואפילו לכל אורך הטקסט. זכרו, פרטי המידע יכולים להופיע גם בהערת שוליים או בכותרת של הטקסט. מיומנויות נדרשות:

- איתור פרטי מידע מפורשים מתוך הטקסט הרלוונטיים לשאלה
- איתור רעיונות, הסברים או הגדרות הכתובים במפורש בטקסט
- זיהוי יחסים בין פרטי מידע שונים או זיהוי קשרים לוגיים גלויים ביניהם
- זיהוי רצף של פרטי המידע המופיעים בטקסט
- הבנת רעיונות מרכזיים בטקסט
- ארגון של פרטי מידע המופיעים הטקסט ושיבוצם מחדש בטבלה או הצבתם בתרשים.

פרשנות והיסק

שאלות בממד ההבנה "פרשנות והיסק" עוסקות בדברים שאינם מוצהרים או כתובים במפורש בטקסט אלא משתמעים ממנו, למשל נושא הטקסט, מטרת הכותב, יחסים בין חלקי הטקסט, ביטויים ומילים דו־משמעיים, אוצר מילים, פירושי מילים בהקשר, שאלות העוסקות בהכללה ובפירוט, הסקת מסקנות או שאלות השוואה.

חלק משאלות "פרשנות והיסק" יתבססו על הבנה נקודתית של אחת הפסקאות במאמר, ואילו חלק אחר עשויות להתבסס על הבנה גלובלית של הטקסט כולו. כדי להתמודד היטב עם שאלות אלה, עליכם לגייס את ידע העולם ואת הידע הלשוני שצברתם עד כה. דרכי התשאול בממד הבנה זה הן מגוונות וכוללות שאלות רב־ברירה, שאלות סגורות ושאלות פתוחות.

מיומנויות נדרשות:

- לאתר את הפסקאות הנוגעות לתשובה תוך התבוננות במכלול הטקסט
- להבין קשר לוגי שאינו גלוי

3 מיומנויות הבוגר והבוגר - מיומנויות, יכולות ליבה ואבני הדרך. המדיניות הפדגוגית הלאומית, מערכת החינוך.